

РОЗДІЛ VI РЕЦЕНЗІЇ

Марченко О.М. Етнографія слов'янських народів. Курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів. – Кіровоград, ПОЛІМЕД-Сервіс. – 2009. – 236 с.

Курс лекцій О.М. Марченка “Етнографія слов'янських народів” є унікальним виданням, оскільки на теренах нашої держави вперше так детально, цілісно, ґрунтовно систематизовано етнологічну й етнографічну інформацію про слов'янські народи. Це стало результатом багаторічної праці автора з викладання у Кіровоградському педагогічному університеті імені Володимира Винниченка народознавчих дисциплін. Лекції, подані у посібнику, за тематикою й змістом відповідають вимогам державного стандарту навчального курсу “Етнографія слов'янських народів”. Хоча, на нашу думку, слід було б коротко надати етнографічну інформацію про українців. Автор обґрунтовує відсутність розділу з етнографії українців тим, що їх вивчають в окремій дисципліні “Етнографії України” і вносити дані про них є недоречним.

Слід зазначити, що історичне слов'янознавство як комплексно-наукова дисципліна складається з різноманітних галузей історичних, етнографічних, лінгвістичних, антропологічних та інших знань. У сучасних умовах слов'янознавство є важливим елементом викладання етнографії народів Центральної та Південно-Східної Європи практично в усіх провідних університетах і навчальних закладах слов'янських, західноєвропейських та інших країн світу.

Крім того, вивчення етнографії західних, південних та східних слов'ян є одним із чільних напрямків вітчизняної історичної науки. Ця дисципліна тільки недавно викладається студентам вищих навчальних закладів України як окремий нормативний курс. Особливої ваги вивчення та дослідження етнографії слов'янських народів набуло наприкінці ХХ ст., коли на карті з'явилися нові незалежні держави: Хорватія, Словенія, Чехія, Словаччина, Боснія та Герцеговина, Македонія, Сербія, Чорногорія, Україна, Білорусь, Російська Федерація й особливо на початку ХХІ ст., коли в слов'янських країнах відбуваються масштабні соціально-економічні та політичні зміни, пов'язані із вступом окремих слов'янських держав до Європейського Союзу та Північноатлантичного союзу.

Курс лекцій містить чотирнадцять лекційних тем, у яких автор подає теоретичний блок питань – етнологічні проблеми: розкривається предмет,

завдання, методи, джерела курсу, з'ясовується чисельність слов'янських народів, їхня мовна та расова класифікація, досліджується проблема походження слов'ян, аналізуються головні концепції дослідників щодо проблеми прабатьківщини слов'ян тощо, а також описовий етнографічний матеріал.

Лекції побудовані за стандартною схемою. Спочатку з'ясовується етнічний та чисельний склад відповідної слов'янської держави, визначається мовна та расова класифікація її населення, аналізуються історико-географічні особливості формування території відповідної країни, коротко окреслюються основні етапи етнічної історії слов'янського етносу від найдавніших часів і до сьогодення. Ця інформація дає студентам необхідні уявлення про відповідну державу й народ, про умови формування й розвиток слов'янського етносу.

У другому питанні автор розкриває особливості занять відповідного слов'янського народу, детально презентує матеріальну культуру народу. При аналізі цих проблем Олег Миколайович не тільки з'ясовує традиційні типи господарства, поселень, будинків, інтер'єру, одягу, прикрас етносів, а й намагається представити їхні регіональні особливості, знайти спільні й відмінні риси, згрупувати їх за певними ознаками, що, безумовно, є науково цінним. Цікавим є також характеристика традиційного харчування слов'ян, виділення повсякденної, святкової, обрядової їжі.

У третьому питанні характеризується громадський побут слов'ян, який існував у минулому, робляться порівняння із сучасним їхнім соціальним становищем. Аналізуються також форми укладання шлюбів, типи сімей відповідних народів, змальовується становище жінки в сім'ї, з'ясовується вплив релігій, вірувань, традицій на сімейно-шлюбні стосунки слов'ян, характеризуються методи традиційного виховання дітей, розглядаються способи поховання людей у розглядуваних суспільствах.

У параграфах лекцій, що розкривають духовну культуру слов'янських народів, автор схематично презентує релігії, вірування, світогляд, фольклор, свята, звичаї, обряди, традиційні танці, музику та музичні інструменти, народно-прикладне мистецтво, архітектурні комплекси слов'ян, визначні історичні місця певних країн, називає представників відомих літературних творів різних епох, з'ясовує етикетну поведінку слов'янських народів.

Інформація у курсі лекцій подана з урахуванням специфіки факультету історії та права, розкриває єдність і різноманітність традиційних культур народів світу. У лекціях Олег Миколайович Марченко подає не тільки наукову інформацію, а й наводить численні приклади із життя слов'янських народів, змальовує своєрідні обряди та звичаї, що робить "Етнографію слов'янських народів" змістовним, цікавим, легким для сприйняття студентами.

У кінці кожної лекції вміщено список видань підручників, наукової і науково-популярної літератури, які допоможуть студентам отримати необхідну інформацію про слов'ян і забезпечити ефективне виконання самостійної роботи з курсу. Контрольні запитання й завдання в кінці тексту дадуть змогу студентам методично правильно з'ясувати лекційну інформацію й підготуватися до семінарських занять та індивідуальної роботи.

Список основних етнографічних термінів, поданий у кінці курсу лекцій, допоможе студентам ефективно опанувати поняття, категорії, етнографічні терміни, що використовуватимуться при вивченні цієї навчальної дисципліни.

Практичне значення курсу лекцій полягає в можливості використання його в процесі організації уроків з народознавства, всесвітньої історії, історії зарубіжної культури, у позаурочній роботі з учнями (пошуковій, гуртковій), у туристичних, ділових подорожах у слов'янські країни, при зустрічах із побратимами, при утворенні спільних підприємств тощо.

У цілому курс лекцій О.М. Марченка "Етнографія слов'янських народів" підготовлений на належному науковому та навчально-методичному рівні, відповідає вимогам, що ставляться до таких видів робіт.

Сергій Парсамов (м. Кіровоград)